

Muhasebecilik Mesleğinde Haksız Rekabet Olgusu: Sivas İlinde Bir Araştırma

Muhammet Mustafa KISAKÜREK (*)

Ayşe AKARSU (**)

Öz: Muhasebecilik mesleği, evrensel ve kritik bir konuma sahiptir. Mesleğin içinde bulunduğu kritik konum, çalışma saatlerinin uzunluğu, iş yükünün ağırlığı, mesleğin bir takım yanlış uygulama ve suistimallere açık olması gibi unsurlar meslekte istenmeyen durumların oluşmasına etki edebilmekte ve haksız rekabet ortaya çıkabilmektedir. Meslek mensupları mevzuatta belirtilen kurallara uygun hareket etmiyorsa ve en önemlisi etik ilkelere bağlı değillerse haksız file ve haksız edinime daha yakın bir yerde olacaklardır. Bu çalışma ile amaçlanan ise, hassas ve önemli bir meslek olan muhasebecilik mesleğinde, mevcut rekabeti ve haksız rekabetin nedenlerini ve boyutlarını ortaya koymaktır. Çalışmada, muhasebecilik mesleğinde haksız rekabete konu olan dosyaların mahiyetleri dikkate alınarak Sivas ilinde çalışan meslek mensuplarına yönelik anket uygulamasına yer verilmiştir. Sonuçlar SPSS Paket Programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ankete verilen cevaplar doğrultusunda, haksız rekabetin kısmen de olsa var olduğu kanısına varılmıştır; örneğin, asgari ücret tarifesi altında ücret talep etmek, meslek ruhsatı kiralamak ve iş alabilme adına bir takım vaatlerde bulunmak gibi durumlar ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebecilik Mesleği, Etik, Etik Sorunu, Rekabet, Haksız Rekabet.

Unfair Competition Cases in the Accounting Profession: A Research in Sivas

Abstract: Accountancy profession has a universal and critical position. The weight of the length of working hours and workload of a team is able to influence the formation of undesirable and unfair competition arises in the profession. Professionals do not act

*) Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Bankacılık ve Finans Bölümü (e posta: mmk_46@hotmail.com)

***) Bilim Uzmanı (e posta: akarsu_ayse@hotmail.com)

according to the rules specified in the legislation and they are not connected to the most important ethical principles and in tort will be somewhere closer to unfair acquisition. The purpose of this study, which is such a sensitive and important profession in the accountancy profession, is to reveal the causes and dimensions of the current competition and unfair competition. The study also considering the costs of the files that are subject to unfair competition in the accountancy profession has been involved in the survey for professionals working in Sivas. The results were analyzed using SPSS program. In line with the responses to the survey, it was concluded that although there are at least partly unfair competition; for example, the minimum wage to charge under the tariff, to hire professional business license and the name has emerged to take situations like make some promises.

Keywords: *Accounting profession, Ethics, Ethical Issues, Competition, Unfair Competition.*

Makale Geliş Tarihi: 06.04.2016

Makale Kabul Tarihi: 14.06.2016

I. Giriş

Muhasebecilik mesleği, mesleğin icrası bakımından zorlu çalışma koşullarına sahiptir. Mesleğin icrası ile ilgili mevzuatta meydana gelen değişiklikler de mesleği daha karmaşık bir hale getirmiştir. Hiç kuşkusuz mevzuatta yapıla gelen değişiklikler muhasebecilik mesleğinin hem ekonomi hem de toplum için öneminden kaynaklanmaktadır. Muhasebecilik mesleği birçok alanı da ilgilendiren bir meslek dalı olduğundan meslek mensupları en az mevzuatın getirdiği uyulması zorunlu kurallar kadar etik ilkelere de bağlılık da sorumludurlar. Dolayısıyla meslek birçok sorumlulukların yanı sıra bir takım sorunları da beraberinde taşımaktadır.

Mesleğin icrasında hem mevzuata hem de etik ilkelere uyulmaması durumunda toplum ve ekonomi olumsuz yönde derinden etkilenebilmektedir. Bunlardan en önemlileri hem mevzuatın hem de etik ilkelerin ihlâli sonucu ortaya çıkan, rekabetin sınırlarını aşan, ciddi ekonomik problemler doğuran hileli mali tabloların muhasebe meslek mensupları tarafından onaylanabilmesidir. Hileli mali tablolar rekabetin zedelenmesine ve haksız rekabetin de ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dünyada ve ülkemizde yaşanan muhasebe skandallarının temelinde de hileli mali tablolar yatmaktadır. Örnek olarak dünyadan ve ülkemizden Enron, Parmalat, Wordcom, Uzan Grubu, İmar Bankası, Pamukbank gibi muhasebe skandalları gösterilebilir. Verilen örneklerde yer alan skandallar bu suiistimallerin sonucu ortaya çıkmıştır.

Ayrıca muhasebe mesleği, bulunduğu konum itibarıyla de suiistimale açık bir meslektir. Meslek tatminini sağlayamayan meslek mensupları, mevzuatta yer alan kuralları ve

etik ilkeleri ihlâl etmeleri sonucu meslek mensupları arasında haksız kazanca yol açabilecek haksız rekabeti doğurabilecek bir takım olumsuz ilişkiler içine girebilirler. Meslek mensupları mükellef portföylerini artırmak amacıyla birbirlerinden mükellefleri bir takım vaatlerle kendilerine çekmek istemektedirler. Bu durum mevzuata ve etik ilkelere uyulmamasından kaynaklanan meslek mensupları arasındaki haksız rekabet sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu da meslek mensupları arasındaki dayanışma, sevgi ve saygının zedelenmesine neden olmaktadır. Burada en büyük sorumluluk Odalara düşmektedir. Bu çalışma ile özellikle etik ilkelerin ihlâlinin merkezinde yer alan haksız rekabet değerlendirilmiş, konuyla ilgili olarak Sivas İlindeki meslek mensuplarının haksız rekabet hakkındaki algıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

II. Literatür İncelemesi

Haksız rekabet hukuku, sadece pazardaki rakipleri esas almamakta, aynı zamanda pazardaki tüketiciyi ve devleti de koruma altına almayı amaçlamaktadır. Bu da haksız rekabetin boyutlarının ne kadar geniş olduğunu göstermektedir. Böylesine önemli bir statüye sahip olan rekabet hukuku, dünyadaki gelişmelere paralel olarak ülke ekonomisindeki mevcut durumu da gözlemleyerek sürekli gelişen şartlarla beraber yenilenmelidir(Aydın, 2008:216-224).

Sak'ın anket yoluyla yaptığı çalışmada meslek mensupları arasındaki haksız rekabetin önlenmesinde; denetimin ve cezalandırmanın yeterli ve gerekli çözüm yolu olduğu vurgulanmıştır. Ancak meslek mensuplarının bağlı oldukları odaların, bu cezai yaptırımları yeterince uygulamadıkları meslek mensuplarının verdiği cevaplardan anlaşılmaktadır (Sak, 2013:93-97).

Türker çalışmasında meslek etiğini iki grupta incelemiştir. Birincisi, kamunun, meslek mensupları ile arasındaki ilişkilerde ya da meslek mensuplarının üçüncü kişilerle olan ilişkilerinde sağlanan fayda ile ilgili olan *faydacılık teorisidir*. İkincisi ise, bir mesleğe yansıtılması gereken mesleğe giriş kuralları, mesleğin yürütülmesi anında uyulması gereken kurallar ve mesleğin disiplin kurallarını kapsayan ve bunlarla ilişkili olan *meslek deontolojisidir*. Türker'e göre etik bir taraftan disiplin teorisıyla ilgili iken, diğer yandan da haksız rekabetle ilgilidir. Türker çalışmasında; bu iki etik türü arasında etkileşim ve doğru işleyiş sağlanması durumunda mesleğin deformasyonunun ve haksız rekabetin önlenebileceğini öne sürmektedir (Türker, 2010:3-16).

Daştan makalesinde çeşitli skandallarla muhasebecilik mesleğinin zedelendiğini belirterek etik eğitiminin muhasebecilik mesleği için çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Muhasebecilik mesleğine ilişkin mesleğin itibarının ve toplumsal güvenin korunmasının tek yolunun öncelikle meslek mensuplarının etik değerlere sahip olması gerektiğini, bunun yolun da eğitimden geçtiğini savunmuştur (Daştan, 2009:305-306).

Sakarya ve Kaya'nın yaptığı araştırmasında muhasebecilik mesleğini icra eden meslek mensuplarının etik algılarını ölçmeye çalışmıştır. Çalışmada muhasebe meslek mensupla-

rının cinsiyetlerine, eğitim düzeylerine, unvana, mesleki deneyime ve mükellef sayısına göre, etik algılarında farklılık tespit edilirken; gelir düzeylerine göre ise genel olarak mesleki etik algılamalarında farklılık tespit edilememiştir. Çalışmada etik algılaması değişkenleri olarak: dürüstlük, mesleki özen ve yeterlilik, gizlilik, mesleki davranışlar vb. sorgulanmıştır. (Sakarya ve Kaya, 2010:70-71).

III. Muhasebecilik Mesleğinde Etik

Etik, köken olarak Yunanca “Ethos (Töre/Alışkanlık)” kelimesinden türetilmiş bir kavramdır. Felsefenin üç büyük disiplininin biridir. Etiği “kurallar sistemi, genel yol gösterici ilkeleri veren bir strateji” (Bilgin,2009: 64) olarak tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla etik soyut kavramlara dayanır ve bu kavramlardan ne anlaşılması gerektiğini açıklamaya çalışır (Kaya ve Azaltun, 2005: 18). Bu soyut kavramlar etik ilkeler olarak karşımıza çıkar. Bu etik ilkeler açık ve belirli bir meslekle ilgili yazılı kurallar içerir. Bu ilkeler, onlara uyması gereken kişilerin özelliklerine göre değil, evrensel kabul gören kavramlara dayalı olarak geliştirilirler (Kaya ve Azaltun, 2005:19). Bu yazılı mesleki etik ilkelere hukuk etiği, tıp etiği, muhasebe etiği örnek olarak verilebilir. Dolayısıyla etik daha çok “bir iş, meslek veya ticaretle ilgili olarak ortaklaşa kabul edilmiş davranış standartları” olarak tanımlanabilir (Kalmış ve diğerleri, 2006: 147). Günümüzde etik kavramı *daha çok* kolektif yaşamın bir sonucu olan iş hayatındaki davranış tarzlarını inceleyen, bu davranışları düzenleyen bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır.

Meslek etiği, bir meslek grubunu oluşturan bireylerin arasındaki ve toplum ile olan ilişkilerini düzenleyen ilkeler ve kuralların bütünüdür (Yılmaz vd, 2015:28-30). Bu nedenle, her meslek için kanunlardan hemen sonra gelen ve kanun niteliği taşıyan mesleki etik ilkeleri mevcuttur (Bilen ve Yılmaz, 2014:70-71). Meslek etiği bir meslek mensubunu “belirli bir mesleği yaparken genel olarak *ne yapıp ne yapmaması* gerektiği” hususunda yönlendirmeye çalışır (Tepe, 1997: 73). Diğer bir ifade ile meslek etiği, meslek mensubunun hangi davranışı yapıp yapmaması gerektiğini söyler.

Muhasebecilik mesleği açısından ise etik, meslek mensuplarının mesleki faaliyetlerini icra ederken kanunlara uygun ve beraberinde toplumun değer yargılarını ve çıkarlarını dikkate alarak güvenilir, anlaşılır ve doğru bilgiler sunması, ayrıca meslek mensuplarının mesleğin icrasında alâkalı olduğu taraflarla doğru ilişkiler kurmasını sağlayan kurallar bütünüdür (Kısakürek, Alpan, 2010:217). Muhasebecilik mesleği sadece teknik bir süreç değil, evrensel bir boyutu olan ve çok yönlü bir meslek grubudur. Meslek mensubu sadece mükellefe karşı değil, devlete ve topluma karşı da sorumludur. Bu sorumlulukların bir kısmı yasal zorunluluklar iken, bir kısmı da etik ilkelerden kaynaklanan sorumluluklardır. Bu sebeple mesleki etik kuralları muhasebe açısından son derece önemlidir. Meslek mensubu etik ilkelere uygun hareket etmesi durumunda, muhasebenin ürettiği bilginin kaliteli bilgi olmasını ve bu bilgiden yararlanacak tarafların kaliteli bilgiye ulaşmasını sağlamış olacaktır (Koç, 2012:327).

Muhasebedeki uygulamalarda meydana gelen hızlı değişimler, muhasebenin çerçevesini de genişleterek değiştirmiştir. Muhasebedeki bu hızlı değişim ve teknolojik gelişim mesleği daha karmaşık hale getirmiştir. Bununla birlikte değişim sürecinde istenmeyen durumlar ve problemler de beraberinde gelmiştir. Bu istenmeyen durum ve problemlerle mücadelede, yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda, etik ilkelere bağlılık meslek mensuplarına çözüm üretme sürecinde son derece önemli katkılar sağlayacaktır (Daştan, 2009:181-183). Ayrıca, işletmelerin faaliyetleri ile ilgili daha fazla bilgiye ulaşma isteği, küreselleşen ekonominin getirdiği güçlükler, yanı sıra gelişen bir takım istenmeyen dünya ölçekli olgular, muhasebe mesleğinde etik kurallara uymayı zorunlu kılmıştır. Birçok mesleğin raporsal işlemlerinden daha fazla karmaşık durum içeren muhasebecilik mesleğinde, sadece olayların karmaşıklığı değil, aynı zamanda meslek mensuplarının sahip olduğu kritik konum gibi nedenler, muhasebede etik ilkelerin varlığına gerek duyulmasına bir diğer sebep olmuştur (Bilen ve Yılmaz, 2014:60).

Türkiye’de muhasebe meslek etiği ile ilgili çalışmalardan en önemlisi, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından 2001 yılında yayımlanan “Meslek Etik Kuralları ile İlgili Mecburi Meslek Kararı”dır. Bu yönetmeliğin ikinci bölümünde “Genel Mesleki Standartlar” başlığı altında etik kuralları belirtilmiştir. Bu kurallar ise şunlardır;

1. Meslek Unvanı ve Yeterlilik İlkesi
2. Dürüstlük, Güvenirlilik ve Tarafsızlık
3. Sır Saklama
4. Mesleki Özen ve Titizlik
5. Sorumluluk
6. Bağımsızlık
7. Haksız Rekabet

3568 Sayılı meslek kanununda etik ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Kanunda meslek mensuplarında olması gereken en önemli özellikler şu şekilde sıralanmıştır (Bilen, Yılmaz, 2014:67):

1. Dürüstlük
2. Güvenirlilik
3. Tarafsızlık
4. Bağımsızlık
5. Sır saklama
6. Sosyal sorumluluk
7. Mesleki özen ve titizlik
8. Reklam yasağı

Oda'nın belirlediği kurullarla kanunun çizdiği sınırlar arasında çok belirgin bir fark bulunmamaktadır. Oda'nın ifade ettiği "haksız rekabet" maddesi kanun tarafından "reklam yasağı" olarak ifade edilmiştir. Yine Oda tarafından "sorumluluk" olarak ifade edilen madde kanunda "sosyal sorumluluk" olarak daha açık bir biçimde ifade edilmiştir. Oda tarafında ayrı bir madde olarak ifade edilen " Meslek Unvanı ve Yeterlilik İlkesi" kanunda yer almamıştır.

IV. Rekabet Kavramı ve Sağladığı Faydalar

Bir yarış olarak tanımlanan rekabet ile ilgili çok farklı amaçlarla farklı unsurlar içeren tanımlama yapılabilir. Ayrıca rekabetin iktisadi, siyasi ve sosyal boyutları olan bir kavram olduğu da unutulmamalıdır. Rekabet uygun koşullarda olduğu sürece içinde bulunulan sektöre olumlu yönde katkı sağlayacağı da bir gerçektir. Rekabetin olmadığı ekonomik bir piyasanın uzun süre varlığını devam ettirmesi mümkün olmayacaktır. Köseoğlu rekabeti; "aynı üstünlükleri, aynı başarıları elde etmeyi amaçlayan ve aynı amacı güden kişi veya kurumlar arasındaki çekişme, yarışma, mücadele" olarak tanımlanmaktadır (Köseoğlu, 2007:54). Tanımdan da anlaşılacağı üzere rekabet kelime anlamı olarak, aynı amacı güden kişiler arasındaki yarıştır, mesleki rekabet ise, meslek mensuplarının belirli kurullar dâhilinde gerek mesleki faaliyetlerinde gerekse kendi aralarında özgürce ekonomik kararlar alabilmelerini sağlayan bir yarıştır (Arıkan, 2015:14). Uzay'a göre rekabet, kapitalist sistemin itici gücüdür.

Rekabet koşulları ödünsüz uygulandığı ortamlarda sistemin acımasız olması gerekir. Başarılı olanlar ödüllendirilecek, başarısız olanlar ise sistemin dışına atılacaktır. Sistemde başarısız olanın kurtarılması halinde, bu durum şirketlerin *batmama rehavetine* kapılmalarına yol açacak ve bunun sonucunda da verimsiz çalışma teşvik edilmiş olacaktır (Uzay, 2008:1). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere rekabet, rakipler arasında en iyi olma ya da en iyiye ulaşma, rakiplerin önüne geçme anlamına gelmekte olup, gelişmeye ve ilerlemeye katkı sağlamaktadır (Aydın, 2008:1). Rekabet doğası gereği aynı sektörde faaliyet gösteren rakipler arasında oluşur, bu nedenle kanun koyucunun bu durumu göz önünde bulundurularak rakipleri yarıştıran haksız rekabeti de önleyici düzenlemeler yapması gerekir(Yılmaz, 2006:1485-1486).

Muhasebe açısından rekabet ise, meslekte mevcut rekabetin belirlenen ilkeler ve yasal zorunluluklar dâhilinde, düzen ve şeffaflık içerisinde sürdürülmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ekonomik yarış uygun koşullarda yapılırsa, diğer bir ifade ile rekabet gereken koşullar altında sağlanırsa bu yarışa doğrudan dâhil olan kişi veya gruplara bir takım avantajlar ve faydalar sağlar. Bu avantajlar en genel şekliyle şöyle sıralanabilir (Baraz, 2010:5; Arıkan, 2015:15):

1. Yüksek kalitede hizmet sunumu yarışı sağlar,
2. Verimliliği artırır,
3. Mükelleflere muhasebeci seçme özgürlüğü tanır,

4. Teknolojinin mesleğin icrasında etkin kullanılmasını sağlar,
5. Kullanılan kaynakların etkinliğini artırır,
6. Meslekle ilgili gelişmelerin daha yakın takip edilmesi ile rekabet gücünün artmasını sağlar,
7. Kurumsallaşmayı teşvik eder,
8. Ekonomik gücün bir kaç elde toplanmasını önler (Tekelleşmeyi önler)

V. Haksız Rekabet Kavramı ve Olumsuz Etkileri

Haksız rekabet, iktisadi mahiyetteki rekabetin iyi niyet kurallarına aykırı olarak bir tarafa aşırı fayda sağmaya yönelik aldatıcı davranış içermesi veya bu kuralların kötüye kullanılması durumudur (turkhukusitesi.com, 21.01.2015). Bu açıklama doğrultusunda ve kanunun öngördüğü gibi haksız rekabet, iktisadi rekabetin iyi niyet kurallarına aykırı, aldatıcı hareket yapmak suretiyle her türlü suiistimaldir. İşletmeler, farklı yollara başvurarak kendi faaliyetleri hakkında hem kamuoyuna hem de rakiplerine yanıltıcı bilgi sunmak, rakiplerinin unvanlarını kullanmak veya rakip firmanın ürünlerini taklit etmek suretiyle haksız rekabet sergilemiş olurlar. Dolayısıyla, haksız rekabet ekonomik boyutları olmakla beraber etik boyutları da olan bir sosyal olgudur. Haksız rekabetin ortadan kaldırılmaya çalışılması ile yapılmak istenen, haksız rekabete maruz kalan teşebbüs ya da teşebbüslerin ve olumsuz etkilerinden toplumun korunmasıdır.

A. 3568 Sayılı Kanun'da Haksız Rekabet ile İlgili Düzenlemeler

Ülkemizde 3568 Sayılı Kanun'un 4. maddesinde haksız rekabet tanımlanmıştır. Kanunun 14. maddesinde ise odaların, nitelikleri ve faaliyet sınırları belirtilmiştir. Kanunun 10. maddesinde Türk Ticaret Kanunu (TTK) ile düzenlenen dava haklarını kullanabilecekleri belirtilmiştir. 3568 Sayılı Kanun haksız rekabeti üç ana başlıkta toplamıştır. Bunlar:

1. Meslek mensupları arasında ve iş sahipleri ile ilişkilerde haksız rekabet
2. Ücret ve diğer mali nitelikteki uygulamalar ile haksız rekabet
3. Reklam yolu ile yapılan haksız rekabet

Meslek mensupları arasında ve iş sahipleri ile ilişkilerde haksız rekabet; Bu başlık altında, standartlara uygunluk, mesleki özen, meslek ruhsatı kiralama, yükümlülüklere aykırı davranış, gerçeğe aykırı belge düzenlemek, iş sırlarını ifşa etmek gibi konular ele alınmıştır. **Ücret ve diğer mali nitelikteki uygulamalar ile haksız rekabet;** Asgari ücret tarifesi altında ücret talebi, iş sahibi ile ortak pay anlaşması, emanet para toplamak suretiyle gerçeğe aykırı serbest meslek makbuzu düzenlemek, sözleşme değeri altında serbest meslek makbuzu düzenlemek, iş sahiplerine ait bilgileri kullanarak ekonomik çıkar sağlamak, çalışanların ücret ve sosyal haklarını yerine getirmemek gibi konular yer almaktadır.

Reklam yoluyla yapılan haksız rekabet; Yalan veya yanlış beyan vermek, sahip olmadığı unvanı kullanmak, meslektaş hakkında asılsız ihbar ve şikâyetle bulunmak, mesleki veya akademik unvanı dışında sahip olunan başka bir unvanı kullanmak, sahip olunmayan unvanı kullanmak, kendi veya meslektaşının faaliyetleri hakkında yanıltıcı açıklamalar yapmak veya gerçek dışı bilgi vermek gibi konular ele alınmıştır.

Reklam konusunda, hizmet verenler arasında karalama, asılsız bilgi, hizmetin nitelik ve kalitesi gibi konularda yapılan çarpıtmalar, mesleğin kalitesine ve güvenilirliğine zarar verecek ve mesleğin itibarını zedeleyecektir (Çokgezen ve Toksoy, 2013:24).

B. Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet ile ilgili Düzenlemeler

TTK'nın 55. ve 62. Maddelerinde haksız rekabet tanımlanmıştır. Ayrıca Kanununun 56. ile 63. maddeleri arasında haksız rekabet ile ilgili hukuki ve cezai yaptırımlar belirtilmiştir. 56-57 ve 58. maddeler rekabet konusunda hukuki sorumluluğu içermekte olup, işlenen haksız rekabetin failini tanımlamaktadır. 58. maddeye göre, zararın tazmini için tazminat davası açılacağı, 60. maddeye göre ise, zaman aşımının hakların doğumundan itibaren bir yıl ve her durumda bunların doğumundan itibaren üç yıl olduğu tanımlanmıştır. 61. ve 62. maddeleri ise ihtiyati tedbirleri içerir. Bu tedbirler;

1. İzin iptali
2. Müsadere (hukuki açıdan malvarlığına el koyma)
3. Bir aydan 2 yıla kadar cezai yaptırım uygulanabilir

Haksız rekabet ile ilgili gerek meslek içi gerekse de hukuki anlamda diğer mevzuatlarda bir takım düzenlemelere yer verilmiştir. Meslek mensubu mesleğin gerektirdiği faaliyetleri yerine getirirken gereken özeni göstererek haksız rekabetle mücadelede asıl faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple meslek mensuplarında meslek bilincini geliştirmek bu konuda atılacak ilk adımdır (Sak, 2013:93-94).

VI. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Meslek Mensuplarının Genel Özellikleri

TÜRMOB'dan edinilen bilgiler dâhilinde, Türkiye geneli meslek mensuplarının unvan, cinsiyet, eğitim düzeyleri aşağıda tablolar halinde verilmiştir. (SM: Serbest muhasebeci, SMMM: Serbest muhasebeci mali müşavir, YMM: Yeminli mali müşavir)

Tablo 1: Türkiye Geneli Meslek Mensuplarının Unvan Dağılımı

SM	10.081
SMMM	86.100
YMM	4.688
TOPLAM	100.869

Kaynak: TÜRMOB, 18.01.2016, <http://www.turmob.org.tr/TurmobWeb/Istatistikler.aspx>

Tablo 1'e bakıldığında meslek mensuplarının %10'u SM, %85'i SMMM ve %5'i ise YMM'lerden oluşmaktadır.

Tablo 2: Meslek Mensuplarının Cinsiyet Dağılım Tablosu

CİNSİYET	SM	SMMM	YMM	TOPLAM
Erkek	8.362	61.462	4.336	74.106
Kadın	1.719	24.638	352	26.709
Toplam	10.081	86.100	4.688	100.869

Kaynak: TÜRMOB, 18.01.20016, <http://www.turmob.org.tr/TurmobWeb/Istatistikler.aspx>

Tablo 2'de görüldüğü gibi meslek mensuplarının %73'ünü erkekler, %27'sini kadınlar oluşturmaktadır. Muhasebecilik mesleğinin uzun çalışma saatleri ve mesleki stres göz önüne alındığında, mesleği bayanların erkekler kadar tercih etmemesinin nedeni olarak mesleğin çalışma şartlarının zorluğu gösterilebilir.

Tablo 3: Meslek Mensupları Eğitim Düzeyleri

OKUL TÜRÜ	SM	SMMM	YMM	TOPLAM
İlköğretim	1.087	396	0	1.483
Meslek Lisesi	4.565	8.218	0	12.783
Ön Lisans	1.446	2.853	0	4.299
Lisans	2.933	70.426	3.686	77.045
Yüksek Lisans	49	4.087	658	4.794
Doktora	1	119	344	464
Toplam	10.081	86.099	4.688	100.868

Tablo 3'e bakıldığında ise, meslek mensuplarının %76'sı, diğer bir ifadeyle büyük bir kısmı lisans mezunudur. Önlisansların meslek liseleri kadar yoğunlukta olmadığı da dikkat çekmektedir. Sonuç olarak, çoğunluğun lisans mezunu ve SMMM olduğu Tablo 2'den anlaşılmaktadır.

A. 2008-2014 Yılları Arasında Haksız Rekabet ile ilgili Odalardan TÜRMOB'a Sevk Edilen Dosyalar

TÜRMOB, 2008 Ekim ayından Ağustos 2010 tarihine kadar odalardan gelen dosyalardan toplam 922'si, 2010 ile 2014 yılları arasında ise 2.810'u hakkında karar vermiştir. Haksız rekabet ile ilgili ayrıntılı bilgi ise özellikle 2010 yılı ve sonrasında aittir. Bu bilgiler ise Tablo 1'de mevcuttur.

Tablo 4: Türkiye Geneli Odalardan TÜRMOB Disiplin Kuruluna Sevk Edilen Dosyalar

	2010	2011	2012	2013	2014	Toplam
Meslek Mensupları Arasında ve İş Sahipleriyle İlişkilerde Haksız Rekabet konusunda toplam dosya sayısı	317	612	229	251	264	1.673
Ücret ve Diğer Mali Nitelikteki Uygulamalar İle Haksız Rekabet konusunda toplam dosya sayısı	46	98	79	113	200	536
Reklam Yoluyla Haksız Rekabet konusunda toplam dosya sayısı	31	42	33	79	116	301
TOPLAM	394	752	341	443	580	2.510

Kaynak: TÜRMOB, 18.01.2016, <http://www.turmob.org.tr/TurmobWeb/Istatistikler.aspx>

Tablo 4'e bakıldığında, odalardan TÜRMOB Disiplin Kurulu'na sevk edilen dosyalar yıllar itibariyle farklılık göstermiştir. 2011 yılında ciddi bir artış dikkat çekerken 2012 ve 2013 yıllarında bu rakam yaklaşık %50 gerilemiş, ancak 2014 yılında ise yaklaşık %50'lik bir artış yaşanmıştır. Dosyaların mahiyetleri dikkate alındığında ise dosyaların büyük çoğunluğunu *meslek mensupları arasında ve iş sahipleriyle ilişkilerde haksız rekabet* konusu oluşturmaktadır.

Haksız rekabet meslek mensupları arasındaki güven erozyonuna sebep olmaktadır. Meslekte mevcut durum kötüleşecek, mesleğin kalitesi düşecek ve mesleğin itibarı da zedeleneyecektir. En önemlisi meslek mensupları arasındaki dayanışma ve koordinasyon bozulacaktır. Bu ve benzeri olumsuzluklar sonuç olarak bir takım ekonomik kayıplar sebep olacaktır. Bu tür olumsuz sonuçlardan kaçınmak için haksız rekabet ile titizlikle mücadele edilmelidir.

Unutulmamalıdır ki: "*haksız rekabet yoluyla elde edilen kazanç kısa sürelidir, yasal değildir ve ahlâki boyuttan yoksundur*" (Güney ve Çınar, 2012:103-104).

VII. Araştırmanın Amaç ve Yöntemi

Araştırmanın türü alan araştırmasıdır. Alan araştırması ile Sivas ilinde mesleği icra eden meslek mensuplarının haksız rekabet ile ilgili algıları, fikirleri ve var ise bilgileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket sonucunda elde edilen bulgulardan, problemi tanımlamak, problemin çözümüyle ilgili öneri geliştirebilmek ve çözümünde katkı sağlayabilmek amaçlanmıştır. Böylece, haksız rekabete dair mevcut bilgileri ortaya koyabilmek ve gelecekte yaşanabilecek istenmeyen durumları ise önceden tespit ederek fayda sağlamak hedeflenmiştir. Araştırmanın yönteminde ise, anket yöntemi ile soru sorma tekniğine başvurulmuştur.

A. Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli olarak tarama tipi tercih edilmiştir. Tarama tipinde en çok tercih edilen yöntem olan anket tekniğine başvurulmuştur. Ancak model bir takım kısıtlara sahiptir. Bu kısıtlara, veri bulma ve kontrol zorluğunun yanı sıra bulunan verinin amacına uygunluk problemi, ilgili konuya ait geçmiş verilerin olmayışı ya da var olan verilerin temsil yeteneğinin istenen düzeyde olmayışı gibi durumlar örnek gösterilebilir.

B. Evren (Anakütle) ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Sivas SMMM Odası'nda kayıtlı bulunan muhasebe meslek mensuplarından oluşturmaktadır. İl merkezi ve ilçeler olmak üzere odaya kayıtlı toplamda 331 meslek mensubu bulunmakta olup, mesleği aktif olarak icra eden ise 184 kişidir. Bunların üçüne ulaşılammış ve 60 kişi de anketi doldurmayı ret etmiştir. Ankete cevap veren toplamda 121 meslek mensubudur. Aktif çalışanlar içerisinde cevap verenlerin payı 0,67'dir. Deneklerin demografik özellikleri tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 5: Deneklerin Unvan Dağılımı

UNVAN		%
SM	11	8,9
SMMM	110	89,4
TOPLAM	121	100,0

Tablo 5'e bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğunu oluşturan SMMM'lerin toplamdaki payının %89,4 olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Deneklerin Cinsiyet Dağılımı

CİNSİYET		%
KADIN	17	14,0
ERKEK	104	86,0
TOPLAM	121	100,0

Tablo 6'da yer alan bilgiler ışığında, katılımcıların çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Bayan katılımcıların sayısının ise azlığı dikkat çekmektedir. Bu durumun bir nedeni olarak Sivas ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının içinde bayan meslek mensubunun az oluşu gösterilebilir.

Tablo 7: Deneklerin Yaş Dağılımı

YAŞ		
YAŞ GRUPLARI	FREKANS	%
25-30	6	4,9
30-35	10	8,1
35-40	30	24,4
40-45	31	25,2
45-50	17	13,8
50+	27	23,6
TOPLAM	121	100,0

Deneklerin yaş dağılımına bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun 35-45 yaş aralığında olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 8: Deklerin Eğitim Düzeyi

EĞİTİM		
ÖĞRENİM DURUMU	FREKANS	%
İLKOGRETİM	2	1,6
MESLEK LİSESİ	13	10,6
ÖNLİSANS	6	4,9
LİSANS	89	74,0
YÜKSEK LİSANS	4	3,3
DOKTORA	0	0
DİĞER*	7	5,7
TOPLAM	121	100,0

Diğer* grubunda Ortaokul, Genel (Düz) Liseler ve Çok Programlı Liseler yer almaktadır.

Deneklerin içerisinde toplamda en büyük payı lisans mezunları almaktadır. Lisans mezunları katılımcıların %74'ünü oluşturmaktadır. Bu durumun bir sebebi ise, meslek mensubu olma şartlarından biri olan *lisans mezunu olma* şartının, mesleğe yeni katılan ve katılacak olan meslek mensupları için geçerli olmasıdır.

C. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak anket yöntemi tercih edilmiş ve toplam 25 soru sorulmuştur. Bu soruların ilk 7'si demografik ve genel mesleki sorulardan, diğer kalan 18 soru ise

TÜRHAİK'in yönetmeliğinde yer alan ve haksız rekabet ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Ancak güvenilirlik analizi (Cronbach's Alpha) 0,669 çıktığı için anketteki sorular içerisinde standart sapması en yüksek olan "mesleki özen" sorusu çıkarılarak anketin güvenilirlik düzeyini ifade eden cronbach's alpha 0,743 olarak bulunmuştur.

D. Verilerin Analizi ve Yorumu

Verilerin analizinde SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Deneklerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde genel yüzde analizi testi uygulanmıştır. Anket sorularından dördünü oluşturan demografik özellikler ile geriye kalan 20 soru tek tek değerlendirilmiştir. Bu dört demografik özellikler ise; *unvan, yaş, cinsiyet ve eğitimi*dir.

Tablo 9'da yer alan bulgular ışığında Sivas ilinde haksız rekabetin yaşandığına, muhasebe meslek mensuplarının algısı doğrultusunda ulaşılmıştır. Demografik özellikler açısından verilen cevaplar paralellik göstermektedir. Verilen cevaplara bakıldığında, mevzuatta denetimin ve yaptırımların caydırıcılığının yeterli olmadığı, iş sahibiyle sözleşme yapabilmek için, iş sahibinin başka meslek mensubu ile olan sözleşmesini fesih ettirmeye yönelik davranışlar sergileyen, başka meslektaşı hakkında itibarı zedelemeye dönük gerçek dışı bilgiler veren meslek mensuplarının olduğu konusunda kısmen cevabı verenlerin oranı %50'nin üzerindedir. Gerçeğe aykırı serbest meslek makbuzu düzenleyen, alınan ücrete karşılık emanet para toplamak suretiyle gerçeğe aykırı meslek makbuzu düzenlemek, meslektaşı hakkında asılsız ihbar yapan meslek mensuplarının varlığına dair bir algı olmadığı verilen *bilmiyorum* cevabından anlaşılmaktadır. Çalışanların sosyal haklarının yerine getirilmediği hatta çalışanların ücretlerinden keserek maliyeti düşürmeye çalışan meslek mensuplarının olduğu ulaşılan diğer bir sonuçtur.

Tablo 9: Anket Soruları ve Demografik Özelliklere Göre Ankete Verilen Cevaplar

	Unvana Göre	Yaşa Göre	Cinsiyete Göre	Eğitime Göre
1. Mevzuattaki denetime yönelik düzenlemeler yeterli mi?	K (%55)	K (%55)	K (%54)	K (%54)
2. Mevzuattaki yaptırımların caydırıcılığı yeterli mi?	K (%54)	K (%51)	K (%50)	K (%50)
3. Meslek odaları haksız rekabeti önlemede gerekli gayreti gösteriyor mu?	H (%68)	H (%68)	H (%69)	K (%26)
4. Meslekle ilgili muhasebe standartlarına uyuluyor mu?	H (%51)	K (%51)	K (%50)	K (%26)
5. Meslekte meslek ruhsatı kiralama yaşanıyor mu?	K (%40)	K (%39)	K (%40)	K (%40)

6. İş sahibi ile sözleşme yapabilmek için, iş sahibinin var olan başka meslek mensubu ile olan sözleşmesini fesih ettirmeye çalışan meslek mensupları oluyor mu?	K (%51)	K (%52)	K (%54)	K (%51)
7. Sizce üçüncü kişileri yanıltmak amacıyla gerçeğe aykırı belge düzenleniyor mu?	B (%38)	B (%39)	B (%38)	B (%39)
8. Meslekte asgari ücret tarifesinin altında ücret talep ediliyor mu?	E (%37)	KE (%39)	KE (%36)	KE (%37)
9. Üçüncü kişilere bir takım vaatlerde bulunularak iş almaya çalışanlar oluyor mu?	E (%39)	E (%37)	E (%38)	E (%38)
10. İş sahiplerinden emanet para toplamak, alınan ücrete karşılık olarak gerçeğe aykırı serbest meslek makbuzu düzenleniyor mu?	B (%59)	B (%58)	B (%60)	B (%58)
11. Sözleşme değerinin altında serbest meslek makbuzu düzenleniyor mu?	K (%25)	B (%25)	B (%26)	K (%25)
12. Çalışanların iş mevzuatında öngörülen sosyal hakları yerine getiriliyor mu?	H (%49)	H (%48)	H (%47)	H (%47)
13. Çalışanların iş mevzuatında öngörülen ücretlerini vermemek suretiyle maliyetleri düşürmeye çalışanlar oluyor mu?	K (%34)	K (%33)	K (%32)	K (%34)
14. Meslekte sahip olmadığı unvanı kullananlar oluyor mu?	H (%31)	H (%33)	H (%32)	H (%33)
15. Kendi faaliyetleri hakkında yanıltıcı açıklamalar da bulunanlar oluyor mu?	B (%37)	K (%39)	K (%39)	K (%40)
16. Kendi faaliyetleri hakkında gerçek dışı bilgiler veren oluyor mu?	B (%36)	K (%36)	K (%36)	K (%36)
17. Başka meslektaşları hakkında itibarı zedelemeye dönük gerçek dışı bilgiler veren oluyor mu?	K (%54)	K (%54)	K (%55)	K (%55)
18. Başka meslektaşları hakkında itibarı zedelemeye dönük yanıltıcı açıklama yapanlar oluyor mu?	K (%47)	K (%47)	K (%46)	K (%47)
19. Meslek mensupları hakkında asılsız ihbar yapanlar oluyor mu?	B (%45)	B (%45)	B (%45)	B (%42)
20. Yukarıdaki sorularda yer almayan ancak mevzuat hükümlerine aykırı davranmak suretiyle haksız şekilde avantaj elde ediliyor mu?	K (%42)	K (%43)	K (%43)	K (%44)

KE: Kesinlikle Evet, **E:** Evet, **K:** Kısmen, **B:** Bilmiyorum, **H:** Hayır

VIII. Sonuç ve Değerlendirme

Haksız rekabet ekonomik durumun varlığına ihtiyaç duyan, etik ilkeleri benimsemeyen, ekonomide yer alan genel kitleyi yok sayan, sadece belirli kişi veya gruplara hizmet eden, ciddi boyutlarda yıkıcı etkisi olan bir olgu olarak ekonomik piyasada ortaya çık-

maktadır. Bir mesleğin kural ve ilkelerini belirleyen ve en temel ilkesi, genel anlamda emek ilkesidir. Hukuki açıdan ise, haksız rekabet, emek ilkesinin çiğnenmesine neden olmaktadır.

Bir davranış ya da olayın suç sayılabilmesi için öncelikle ortaya çıkması ve kanunen bu durumun suç olarak nitelendirilmiş olması şarttır. Ayrıca suçun kanun nezdinde varlığının şüphesizliği ve bir yaptırımının da olması gerekmektedir. Hukuki anlamda kanunen karşılığı olmayan bir davranış ya da olayın suç sayılması mümkün olmayacaktır. Bu sebeple de haksız rekabetle mücadelede ilk adım hukuki sınırlarının çizilmesiyle olacaktır. Haksız rekabet ile ilgili yaşanan sorunlar sadece meslek mensubu ve mükellef ile ilgili olmayıp, mevzuat ve resmi kurumlardan da kaynaklandığı unutulmamalıdır (örneğin, zaman aralığı kısa tutulan ve mesleği icra edenlerin beklentisini ve bilgisini taşımayan yeni yasal düzenlemeler, yasal boşluklar, yaptırımın yetersizliği gibi).

Etik ilkeleri kendine kılavuz edinen meslek mensubu yetiştirmek ve mükellef bilincini oluşturmak, mükelleften kaynaklanan bir suçun faili olarak yine mükellefe gereken oranda sorumluluk (ceza) vermek, meslek mensuplarının vergi odaklı çalışma kaygısını gidermek gerekmektedir. Muhasebe alanında yetişecek öğrencinin henüz öğrenim sürecinde iken meslekle tanıştırılması, öğrenciler için üniversite, meslek odaları ve devlet arasında ortak çalışmaların sağlanması, meslekte sürekli eğitime önem verilmesi, en önemlisi etik ilkelerin meslek açısından son derece önemli olduğunun ve terk edilmemesi gerektiğinin anlaşılmasını sağlamak haksız rekabetle mücadelede büyük yarar sağlayacaktır.

Muhasebe mesleği açısından ise çok sık karşılaşılan haksız rekabet durumu firmaların mali tablolarında yapılan manipülasyon uygulamasıdır. Gerçekte olduğundan farklı görünmeyi ve kısa vadede kazanç elde etmeyi uman kişi veya gruplar, ifa ettikleri haksız eylemler ve uygulamalar ile büyük hüsrana uğramışlardır. Bu duruma muhasebecilik tarihinde yer alan Enron, Worldcom, İmarbank, Uzan skandalları gibi döneme damgasını vuran ve büyük hüsrana sonuçlanan olaylar örnek gösterilebilir. Bu skandallarda denetçiler ve yöneticiler, hileli mali tablolar ile haksız kazanç elde etmeyi beklerken büyük iflaslar ve imaj göçü yaşamışlardır.

Türkiye’de ve dünyada haksız rekabetle mücadele için bir takım sınırlar belirlenmeye çalışılmış ve halende çalışılmaktadır. Bu sınırları belirlemek adına bir takım hukuki ve mesleki alanda çalışmalar yapılmıştır. Türkiye’de haksız rekabetle mücadelede 1950’li yıllarda yetersiz olan yaptırım ve uygulamalar, son yıllarda yerini daha kapsamlı ve profesyonel uygulamalara ve daha güçlü hukuksal sınırlamalara bırakmıştır. Özellikle de TTK’da ve 3568 Sayılı meslek yasasında daha geniş yer verilmiş, Haksız Rekabet Kanunu yayımlanmıştır. Ayrıca muhasebecilik mesleğine dair TÜRMOB bünyesinde TÜR-HAK kurulmuş, haksız rekabetle mücadelede yeni bir dönem başlamıştır.

Bu çalışmada haksız rekabet olgusu ile ilgili elde edilen bilgiler ışığında muhasebecilik mesleğinde haksız rekabet durumunun var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mevzuatta belirtilen denetimin kısmen yeterli olduğu cevabı ile denetimde bir takım eksikliklerin

bulunduğu, yaptırımların ise yeterli derecede caydırıcı olmadığı verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Meslek odalarının haksız rekabeti önlemede yetersiz olduğu, meslek mensuplarının mesleki standartlara tam anlamıyla uymadıkları, meslekte ruhsat kiralama, asgari ücret tarifesi altında ücret talep edildiği, ayrıca çalışanların iş mevzuatında öngörülen sosyal haklarının yerine getirilmediğine ankete verilen cevaplar ışığında ulaşılmıştır. Bu cevapların yanı sıra, zaman zaman kendi faaliyetleri ve meslektaşlarının faaliyetleri ile ilgili yanıtıcı açıklamalar yapan ve gerçek dışı bilgiler veren meslek mensuplarının da olduğu algısına ulaşılmıştır.

Sonuç olarak bu araştırma ile Sivas ilinde mesleği icra eden meslek mensuplarının haksız rekabet ile ilgili görüşleri alınmış ve söz konusu haksız rekabet boyutlarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Yaşanan haksız rekabetin hangi konularda olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın bundan sonraki çalışmalara yardımcı olması ve bir örnek teşkil etmesi amaçlanmıştır.

Kaynaklar

- Arbak, Y. (2010). "İşletme Çevresi ve Muhasebe Etiği İlişkisi" 2. *Muhasebe Etik Kongresi*, TURMOB Yayınları-380, İstanbul, 40-45.
- Arıkan, Y. (2015). "Medeniyet, 'Haksız Rekabet' ve Ortak Gelecek Muhasebe", *İSMM-MO Mali Çözüm Dergisi*, Ocak-Şubat, 9-16.
- Atmaca, M. (2012). "Muhasebe Skandallarının Önlenmesinde İç Kontrol Sisteminin Etkinleştirilmesi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14 (1), 191-205.
- Aydın, H. (2008). Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet Suçları. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baraz, B.A. (2013). Rekabet Yönetimi, Rekabet Yönetimi Ders Notları, Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, İİBF, 2010, http://barisbaraz.com/wp-content/uploads/Ry1_2013.pdf.
- Bayraktar, A. (2007). Türkiye'de Muhasebe Hileleri Tarihi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Bilgin, D. "Meslek İlkeleri ve Mesleki Etik", http://www.emo.org.tr/ekler/5f83581dbe3440a_ek.pdf. 26.03.2016
- Bilen, A., Yılmaz, Y. (2014). "Muhasebe Mesleğinde Etik ve Etik ile İlgili Çalışmalar", *Dicle Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (6) Yaz, 57-72.
- Çokgezen, M., Toksoy, F. (2013), "Profesyonel Mesleklerde Regülasyon, Deregülasyon ve Rekabet Hukuku", *Rekabet Dergisi*, 14 (3), Temmuz, 3-38.
- Daştan, A. (2009), "Etik Eğitiminin Muhasebe Eğitimindeki Yeri ve Önemi: Türkiye Değerlendirmesi", *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 26 (1), 281-311.

- Daştan, A., Bayraktar, Y. ve Bellikli, U. (2015). "Muhasebe Mesleğinde Etik İnklem Ve Etik Karar Alma Konularında Farkındalık Oluşturma: Trabzon İlinde Bir Araştırma", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29 (1), 63-82.
- Demir, M., Arslan, Ö. (2015). "Banka Ticari Kredi Yetkililerinin Bakış Açılılarıyla Finansal Tablo Manipülasyonları: Sivas İlinde Bir Araştırma", *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, 9 (1), 47-81.
- Güney, S., Çınar, O. (2012). "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin (SMMM) Etik Algıları: Erzurum Örneği", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26 (2), 91-106.
- İyi, S., Tepe, H. (2013). Etik, Açıköğretim Yayınları, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, Ocak.
- Kalmış, H., Eskin, İ. ve Gümüş, F. (Nisan-Mayıs 2006). "İşletmelerde Mali Bilgiler Üretmesinin Önemi ve Etik" *Mali Çözüm İSMMM Yayın Organı*, 75, 141-160.
- Kaya, E., Azaltun, M (Haziran 2005). "Muhasebe Meslek Etiği ve Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 7 (2), 17-37.
- Kısaktirek, M.M., Alpan, N. (2010). "Muhasebe Meslek Etiği Ve Sivas İlinde Bir Uygulama", *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, 47, Temmuz, 213-228.
- Koç, M (2012) Ankara SMMM Odası Başkanı, Açılış Konuşması, *Muhasebe Ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Ankara, 5 (2), 326-329.
- Köseoğlu, A.M. (2007). Etik Kodlarının Rekabet Stratejilerine Etkileri Ve Bir Alan Araştırması, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Afyonkarahisar: Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçük, E., Uzay, Ş. (2009). "Hileli Finansal Raporlamanın Oluşumu ve Doğurduğu Sorunlar", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, .32, Ocak-Haziran, 239-258.
- Sak, E. (2013). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Ve Yeminli Mali Müşavirlik Mesleğinde Haksız Rekabet Olgusu, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sakarya, Ş., Kara, S. (2010). "Türkiye'de Muhasebe Meslek Etiğine Yönelik Düzenlemeler ve Meslek Mensupları Tarafından Algılanması Üzerine Bir Alan Araştırması", Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, *Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 12 (18), 57-72.
- Tepe, H. (Kasım 1997). "Etik ve Meslek Etikleri: Kavram ve Sorunlar", III. Ulusal Tesi-sat Mühendisliği Kongresi Ve Sergisi, MMO Yayın no: 203/3, İzmir.

- Terzi, S., Şen, İ.K. (2012). "Finansal Tablo Hilelerinin Veri Madenciliği Yardımıyla Tespit Edilmesi: Üretim Sektöründe Bir Araştırma", *Muhasebe Ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 5 (2), 25-40.
- Türker, M. (2010). "Muhasebe Ve Denetim Mesleğinde Haksız Rekabet", İstanbul TÜRMOB Yayınları 379, 2. Türkiye Haksız Rekabet Kongresi, Şubat, 3-16.
- Usta, A. (2011). "Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetiminde Etik ve Ahlak", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 39-50.
- Uzay, Ş. (2008). "Muhasebeci Bakış Açısı İle İflas Erteleme Süreci", ASMMMO, *Muhasebe Ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 1 (1), Mayıs, 41-59.
- Yahyaoglu, G., Korkmaz, M. (2011). "Aldatıcı Reklamların Tüketici Üzerindeki Etkilerinin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", *Akademik Bakış Dergisi*, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 24, Nisan-Mayıs-Haziran, 1-35.
- Yılmaz, M. (2006). "Türk Ticaret Kanunu Ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Haksız Rekabete İlişkin Genel Hükümlerin Karşılaştırılması İle Kötüleme Ve Reklamlara İlişkin Özel Haksız Rekabet Halleri", *İstanbul Barosu Dergisi*, 80 (4), 1478-1536.
- Yılmaz, E., Yıldırım, S. ve Bahar, H.H. (2015). "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Mesleki Etik Algısı: Samsun Örneği", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ocak, 27-42.
- TÜRHAİK (2014), Türkiye Haksız Rekabetle Mücadele Kurulu 2014 Yılı Faaliyet Raporu, TÜRMOB.
- TÜRMOB (2012), TÜRMOB Etik Komitesi 2012 Yılı Faaliyet Raporu
www.asmo.org.tr
www.ankarabarusu.org.tr
eogrenme.anadolu.edu.tr
tez.yok.gov.tr
www.turmob.org.tr
www.turkhukuksitesi.com